

JERZY SUPADY

Łódź

Stanisław Michał Progulski (1874–1941)

Stanisław Michał Progulski urodził się 17 września 1874 r. w Nowym Sączu w rodzinie Stanisława i Adeli z domu Feyrich; jego ojciec był handlowcem. Jako młodzieniec uczęszczał do gimnazjów w kilku miejscowościach: w Podwoleczyskach, Nowym Sączu i Krakowie, gdzie w III Gimnazjum uzyskał świadectwo dojrzałości (maturę). Studia lekarskie rozpoczął w 1894 r. na Uniwersytecie Lwowskim. Tam 20 lutego 1902 r. otrzymał dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Przez kolejne dwa lata specjalizował się w zakresie pediatrii w Berlinie oraz w krakowskiej Klinice Pediatrycznej, pogłębiając swoją wiedzę pod kierunkiem prof. Macieja Jakubowskiego. W Krakowie poznał prof. Jana Raczyńskiego, który w 1904 r. objął kierownictwo uniwersyteckiej Katedry Pediatrii we Lwowie i skłonił S. Progulskiego do podjęcia w niej pracy w charakterze asystenta (1905 r.)¹. Przez trzy pierwsze miesiące 1908 r. S. Progulski przebywał w Klinice Dziecięcej berlińskiego szpitala Charite u prof. O. Hübnera². Z chwilą wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany do wojska i przez kilka lat służył jako lekarz pułkowy w armii austriackiej.

W czasie walk polsko-ukraińskich o Lwów w 1918 r., będąc już oficerem Wojska Polskiego, sprawował funkcję lekarza Komisji Przegładowej³. Brał również udział w walkach z bolszewikami⁴. W służbie czynnej awansował do stopnia kapitana-lekarza, lecz z racji złego stanu zdrowia został zwolniony z wojska w listopadzie 1919 r. i powrócił do pracy na uniwersytecie. W międzyczasie, w 1918 r., zmarł prof. J. Raczyński, a na jego następcę powołano przybyłego z Wiednia prof. Franciszka Groëra. Ściągnięcie do Lwowa Groëra

¹ Z. Albert, *Progulski Stanisław Michał*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), t. 28, Kraków 1984–1985, s. 480–481.

² Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego (dalej: MWiOP), Progulski Stanisław, sygn. 5166, k. 3.

³ Z. Albert, *op. cit.*, s. 480.

⁴ B. Gliński, *Progulski Stanisław Michał (1874–1941)*, [w:] J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów ofiar drugiej wojny światowej*, t. 2, Warszawa 1999, s. 365.

podyktowane było formalną koniecznością, ponieważ S. Progulski, od wielu lat związany z kliniką, nie miał wówczas habilitacji; stopień doktora habilitowanego z pediatrii uzyskał dopiero w 1922 r., po czym odbył staż naukowy w Berlinie u prof. O. Hübnera, uchodzącego w owym czasie za współtwórcę nowoczesnej pediatrii, oraz w Wiedniu u Clemensa von Pirqueta, którego uczniem był m.in. prof. F. Groër⁵.

Tuż po śmierci prof. J. Raczyńskiego S. Progulski został powołany przez lwowską uczelnię na wykładowcę Kliniki Pediatricznej. Do jego obowiązków należało również prowadzenie kursów szczepień przeciwko ospie prawdziwej. Pracując pod kierunkiem prof. F. Groëra, 1 lipca 1921 r. otrzymał etat adiunkta kliniki⁶, na którym pozostawał aż do 1938 r., kiedy to na wniosek władz uczelni oraz Ministerstwa Wyznań i Oświecenia Publicznego został mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej profesorem tytularnym⁷.

Domeną życia S. Progulskiego była działalność diagnostyczno-terapeutyczna oraz praca naukowa. O zakresie jego walorów intelektualnych świadczy opinia F. Groëra, pod którą podpisało się również czterech innych profesorów Uniwersytetu Jana Kazimierza (UJK), wystawiona w 1938 r. i popierająca wniosek o nadanie S. Progulskiemu stopnia profesora tytularnego⁸. Czytamy w niej m.in. „Doc. Dr Progulski jest nie tylko wytrawnym klinicystą, dobrym administratorem i organizatorem oraz pilnym pracownikiem naukowym, lecz posiada jeszcze bardzo wybitny i entuzjastycznie gorący zmysł społeczny”⁹.

Uczony przez 16 lat swojej docentury pracował w Klinice Pediatrii UJK, będąc — jako adiunkt — prawą ręką swojego szefa, prowadząc badania doświadczalno-kliniczne oraz zajęcia ze studentami, głównie ćwiczenia, a także — podczas choroby lub nieobecności F. Groëra — wykłady¹⁰. W gestii S. Progulskiego leżały również sprawy administracyjne. Z jego inicjatywy w 1920 r. przy Lwowskiej Klinice Pediatrii UJK utworzono pierwszą w Polsce poradnię i przychodnię przeciwkiłową, pod której opieką znalazły się dzieci chore na kiłę i ich rodziny¹¹. Dzięki jego staraniom przy Klinice Położniczej UJK powstał ponadto oddział noworodków, co w ówczesnej sytuacji było przedsięwzięciem na wskroś nowoczesnym¹². W końcu lat dwudziestych opracował model cieplarki dla noworodków, który ze względu na swą prostotę i cenę nadawał się do zastosowania zarówno w szpitalu, jak i w domu, ratując

⁵ Z. Albert, *op. cit.*, s. 480.

⁶ AAN, MWiOP, *op. cit.*, k. 3.

⁷ *Ibidem*, k. 1, 4, 10–12.

⁸ *Ibidem*, k. 5.

⁹ *Ibidem*, k. 9.

¹⁰ *Ibidem*. Prof. Franciszek Groër w latach 1924–1925 oraz 1930–1931 wykładał za granicą — w Belgradzie i w Chicago.

¹¹ *Ibidem*; Z. Albert, *op. cit.*, s. 480.

¹² AAN, MWiOP, *op. cit.*, k. 9.

w ten sposób życie niejednemu wcześniakowi¹³. Współtworzył także muzeum higieniczne we Lwowie. Z racji zasług i wiedzy przez wiele lat piastował funkcję wiceprezesa i prezesa Oddziału Lwowskiego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego. W 1938 r. został wybrany na prezesa Towarzystwa Lekarskiego Lwowskiego¹⁴.

Rezultatem działalności naukowej S. Progulskiego było ponad 50 opublikowanych prac, głównie w postaci artykułów w różnych czasopismach medycznych, w tym niemieckich. Swoją pierwszą publikację ogłosił w 1905 r. w „Przeglądzie Lekarskim” na podstawie wcześniejszej prezentacji dziecka (z tzw. anemią pseudoleukemiczną), która miała miejsce 3 listopada 1905 r. na posiedzeniu Towarzystwa Lekarskiego Lwowskiego¹⁵. Przedmiotem zainteresowań S. Progulskiego była również etiologia zapalenia wyrostka robaczkowego u dzieci, co znalazło odzwierciedlenie w artykule ogłoszonym w 1908 r. w „Lwowskim Tygodniku Lekarskim”. W jego konkluzji autor wyraził opinię, iż choroba u dzieci charakteryzuje się ciężkim przebiegiem, prowadząc do zgonu 70% nieoperowanych pacjentów, podczas gdy u dzieci poddanych zabiegowi usunięcia wyrostka śmiertelność wynosiła 11%¹⁶. W 1908 r. opublikował dwa artykuły poświęcone problematyce wczesnego rozpoznawania u dzieci gruźlicy po szczepieniu skórnym tuberkuliną metodą Pirqueta. Badania przeprowadzone na grupie prawie 150 dzieci wykazały, iż dodatni odczyn poszczepienny wskazywał z całą pewnością na infekcję gruźliczą, chociaż odczyn ujemny wcale jej nie wykluczał¹⁷. Pokłosiem jego pobytu w 1908 r. w Berlinie była korespondencja wydrukowana na łamach „Lwowskiego Tygodnika Lekarskiego”, w której opisał organizację opieki nad niemowlętami w tym mieście (biura porady dla matek karmiących, zakład dla dzieci porzuconych, świecką opiekę pielęgniarską)¹⁸. Interesował się również diagnostyką nagminnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych, czemu dał wyraz w artykule opublikowanym w 1907 r. w „Tygodniku

¹³ Z. Albert, *op. cit.*, s. 480.

¹⁴ AAN, MWiOP, *op. cit.*, k. 9; Stanisław Progulski, załącznik do pisma GBL do Ministra Zdrowia z dnia 9 listopada 1961 r., GBL 7154/61, oprac. S. Konopka, 20 listopada 1961.

¹⁵ S. Progulski, *Prezentacja dziecka z Anemia pseudoleukaemica infantilis Jaksach, Sprawy Towarzystw Lekarskich, Towarzystwa Lekarskie Lwowskie, IV posiedzenie naukowe z dnia 3 marca 1905 r.*, „Przegląd Lekarski” 44, 1905, nr 13, s. 184.

¹⁶ S. Progulski, *Zapalenia wyrostka robaczkowego u dzieci*, „Lwowski Tygodnik Lekarski” 3, 1908, nr 35, s. 391–393.

¹⁷ S. Progulski, *O wynikach skórno szczepienia dzieci tuberkuliną sposobem Pirqueta*, „Lwowski Tygodnik Lekarski” 3, 1908, nr 8, s. 99–102; *idem*, *Spostrzeżenia nad odczynem skórnym Pirqueta wywołanym u dzieci tuberkuliną ludzką i bydleczą*, „Lwowski Tygodnik Lekarski” 3, 1908, nr 8, s. 102–103.

¹⁸ S. Progulski, *Korespondencja z Berlina*, „Lwowski Tygodnik Lekarski” 3, 1908, nr 17, s. 228–229.

Lekarskim”¹⁹. W 1910 r. określił płasawicę u dzieci jako reumatyczne schorzenie ośrodkowego układu nerwowego („Tygodnik Lekarski” 1910)²⁰, a także — w „Tygodniku Lekarskim” — wytknął zaniedbania w leczeniu dzieci cierpiących na kiłę wrodzoną²¹. Prezentacje dzieci chorych na zapalenie rogów przednich rdzenia (*poliomyelitis anterior*), dzieci ze spastycznym zwężeniem oddźwiernika oraz pacjentów z wrodzonym brakiem tarczycy na zebraniach lekarskich w latach 1912–1914 miały na celu rozwinięcie diagnostyki i terapii tych jednostek chorobowych²². W tym samym czasie wyraził swoje spostrzeżenia na temat możliwości konserwowania mleka kobiecego i podawania go niemowlętom („Tygodnik Lekarski” 1913)²³. W II Rzeczypospolitej, w 1921 r., wraz z F. Groërem na łamach „Pediatrii Polskiej” opublikował pracę pt. *O działaniu surowicy przeciwbłoniczej w ustroju noworodka*. Artykuł ten w roku następnym został wydrukowany w „Zeitschrift für Kinderheilkunde”; autor wykazał równoważną skuteczność działania antytoksyny błoniczej u dzieci starszych i noworodków. S. Progulski stał na stanowisku jak najwcześniejszego podawania dzieciom chorym na błonicę surowicy przeciwbłoniczej w stosownie dużej dawce („Lwowski Tygodnik Lekarski” 1921)²⁴. Podczas I Zjazdu Pediatrów w 1922 r. wystąpił z referatem pt. *Odżywianie dzieci według Pirqueta* („Pediatria Polska” 1922).

Wykorzystując swoje doświadczenia frontowe z okresu I wojny światowej oraz polskich walk o granice, postulował kontynuowanie obowiązkowych szczepień przeciwko ospie prawdziwej²⁵. Epidemia odry we Lwowie i na otaczającym miasto terenie w 1926 r. skłoniła miejscowych pediatrów do podjęcia badań nad zapobieganiem tej chorobie. Wyrazem troski o los zainfekowanych dzieci była praca autorstwa Stanisława Progulskiego i Fryderyka Redlicha pt. *O wartości zapobiegawczej nowej zwierzęcej surowicy przeciwodrowej Degkwitza*, w której autorzy wykazali, że podanie 2,5–3 cm³ surowicy pobranej od ludzkich ozdrowieńców lub małp *Maecacus rhesus* chroniło dzieci przed zachorowaniem²⁶. Artykuł na podobny temat S. Progulski opu-

¹⁹ Z. Albert, *op. cit.*, s. 480.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, s. 481.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*. Artykuł pt. *Wpływ szczepienia ochronnego na chorobowość ospową podczas wojny* opublikował w „Pediatrii Polskiej” w 1924 r.

²⁶ S. Progulski, F. Redlich, *O wartości zapobiegawczej nowej zwierzęcej surowicy przeciwodrowej Degkwitza*, „Polska Gazeta Lekarska” 5, 1926, nr 21, s. 403–404. Ponieważ największe żniwo śmierci zbierała odra u dzieci pomiędzy 2. a 6. rokiem życia, szkoła pediatryczna w Monachium usiłowała przesunąć okres zachorowań na wiek szkolny. W tym celu w 1919 r.

blikował w „Klinische Wochenschrift”²⁷. W tym samym roku w Niemczech ukazała się praca napisana przez F. Groëra, S. Progulskiego i F. Redlicha o odczynach alergicznych w przypadku dożylnego wstrzykiwania morskim świnkom kolejno trzech substancji: surowicy świńskiej, tuberkuliny i mieszaniny surowicy świńskiej z tuberkuliną. W ostatnim przypadku występował szok anafilaktyczny²⁸. W latach 1925–1926 S. Progulski i F. Redlich dokonali w domu dziecka w pobliżu Lwowa zaszczepienia 121 dzieci, używając toksoidu błoniczego. Zabieg zakończył się pełnym sukcesem, gdyż po 4–8 tygodniach u 121 zaszczepionych dzieci stwierdzono ujemny odczyn Schicka, a u 19 — znaczne osłabienie odczynu²⁹. Swoje obserwacje i wnioski uczeni opublikowali na łamach „Polskiej Gazety Lekarskiej” (1926) oraz „Wiener Klinische Wochenschrift” (1927).

Od uzyskania habilitacji w 1922 r. do marca 1938 r. S. Progulski ogłosił drukiem 23 prace (w języku polskim i niemieckim), spośród których siedem miało charakter eksperymentalny. W treści wspomnianej opinii wystawionej uczonemu w 1938 r. przez władze UJK przedstawiono krótką charakterystykę rzeczonych prac. W grupie I — doświadczalnej — praca nr 1, o działaniu surowicy przeciwbłoniczej w organizmie noworodka, zyskała przed 1939 r. znaczny rozgłos w światowej literaturze medycznej. Prace o numerach 2 i 2a, wykonane wspólnie z F. Groërem i Hescheselem, informowały o odkryciu przez lwowskich pediatrów wpływu odczynów czynnościowych na zachowanie się odczynów zapalnych — „prawo bąbla” — oraz różnicy pomiędzy zapaleniem pierwotnym i wtórnym. Praca nr 5 traktowała o wpływie pokarmów białkowych na diurezę u niemowląt. Prace 6 i 6a, napisane przez S. Progulskiego i F. Groëra, podkreślały znaczenie diagnostyki odczynów skórnych dla badania stanów nadwrażliwości. O pracy nr 11, powstałej we współpracy z F. Groërem i F. Drelichem, na temat wywoływania sztucznej nadwrażliwości na tuberkulinę u morskich świnek, wspomniałem powyżej. Prace 13 i 13a, autorstwa S. Progulskiego i F. Redlicha, podkreślały natomiast wartość odczynu Dicka w diagnostyce i leczeniu płonicy.

Do II grupy publikacji zaliczono prace kliniczno-kazuistyczne oraz na temat terapii lekami. Praca nr 4, także wspomniana we wcześniejszej partii

Degkwitz opracował sposób zapobiegania odrze za pomocą surowicy ozdrowieńców zebranej w 7–10 dni po spadku gorączki.

²⁷ S. Progulski, *Erfahrungen mit dem neuen Masernschutzserum nach Degkwitz*, „Klinische Wochenschrift” 5, 1926, nr 32, s. 1461–1462.

²⁸ F. Groër, S. Progulski, F. Redlich, *Über die künstliche hervorrufung der Tuberkulinempfindlichkeit*, „Klinische Wochenschrift” 5, 1926, nr 10, s. 414–415.

²⁹ S. Progulski, F. Redlich, *Über Diphtherieimmunisierung mit Diphtherietoxoid*, „Wiener Klinische Wochenschrift” 40, 1927, nr 9, s. 284–285. Uczeni podawali dzieciom podskórną 0,5 cm³ szczepionki, po 14 dniach 1 cm³, po 3 tygodniach znów 1 cm³. Dzieci dobrze zniosły anatoksynę Ramona oraz toksoid błoniczy Krausa.

niniejszego opracowania, przytaczała wpływ szczepienia ospy na terenie Galicji w czasie I wojny światowej w odniesieniu do epidemiologii tej choroby. Prace 8 i 8a, wykonane wspólnie z F. Drelichem, wykazały relatywną skuteczność leczniczą surowicy przeciwdrurowej (praca omówiona wcześniej). Prace nr 15 i 15a opisywały przypadek zgorzeli skóry w przebiegu błonicy. Praca 19 zwracała uwagę na wczesny objaw zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych, tj. brak uśmiechu. U dzieci, które się uśmiechały, można było z całą pewnością wykluczyć *meningitis cerebrospinalis*. W kolejnej pracy, 20, S. Progulski proponował dietę jabłczaną na leczenie niestrawności u niemowląt. Również praca 21 dotyczyła sposobu terapii, tym razem płasawicy, przy zastosowaniu nirwanolu. W publikacji nr 22 uczony ocenił wartości próby tryptofanowej przy diagnostyce schorzeń opon mózgowo-rdzeniowych.

Grupa III dorobku naukowego S. Progulskiego obejmowała podręczniki i wykłady, artykuły sprawozdawcze i opracowania monograficzne. Praca 10 z tej grupy była referatem wygłoszonym na II Zjeździe Przeciwgruźliczym we Lwowie na temat ochrony społecznej dzieci przed infekcją gruźliczą. Praca nr 12 opisywała sposób kontrolowania w domu ciężaru ciała niemowląt. Praca 14 zawierała sprawozdanie z wystawy przyrodniczo-lekarskiej w Düsseldorfie³⁰. Kolejne pozycje stanowiły dwie publikacje książkowe: wydana drukiem w 1925 r. *Higiena niemowląt* oraz opublikowana w 1929 r. praca pt. *Jak pielęgnować i odżywiać niemowlę*. W 1938 r. S. Progulski wspólnie ze Stefanem Kramsztykiem napisał, liczące 512 stron, dzieło pt. *Kompendium diagnostyczno-terapeutyczne chorób niemowląt i dzieci*, które było uzupełnieniem wydanego w latach trzydziestych podręcznika Holta i Howlanda³¹. S. Progulski był także autorem monografii na temat witamin i awitaminóz, stanowiącej rozdział podręcznika Wacława Jasińskiego pt. *Choroby dzieci* (praca nr 23). Nakładem Wojewódzkiej Komisji dla spraw kolonii letnich we Lwowie ukazała się ponadto publikacja S. Progulskiego będąca instrukcją dla organizatorów kolonii³². W chwili przyznania uczonemu stopnia profesora tytularnego w druku znajdowała się jego praca dotycząca wpływu zabiegów ergotropowych na stan patergii skóry u psa³³.

Przed wybuchem II wojny światowej i w ciągu kolejnych miesięcy jej trwania S. Progulski zgłębiał problematykę żółtaczkę jąder mózgu (*kernicterus*). Pod okupacją sowiecką był zatrudniony w Klinice Pediatricznej, która znalazła się w strukturze tzw. Instytutu Medycznego³⁴. Po wkroczeniu Niemców do Lwowa, w lipcu 1941 r., tuż przed aresztowaniem, pozbawiono

³⁰ AAN, MWiOP, *op. cit.*, k. 5–9.

³¹ Stanisław Progulski, załącznik do pisma GBL...

³² AAN, MWiOP, *op. cit.*, k. 6–8.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Z. Albert, *op. cit.*, s. 481.

go — być może za sprawą nacjonalistów ukraińskich — tytułu profesora oraz zdegradowano do rangi zwykłego pracownika szpitala³⁵.

Prywatną pasją S. Progulskiego była fotografia. Odniósł w tej dziedzinie znaczne sukcesy. Obrazy, które preferował na swoich zdjęciach, dotyczyły głównie dzieci, obiektów zabytkowych oraz krajobrazów Lwowa. Na Międzynarodowej Wystawie Fotograficznej w Antwerpii, w uznaniu zasług na tym polu, otrzymał srebrny medal.

Stanisław Progulski ożenił się w 1911 r. z Julią Winiarz, córką właściciela drukarni we Lwowie. Miał z nią troje dzieci: syna Andrzeja, z zawodu inżyniera elektryka, parającego się jak ojciec fotografią, oraz syna Jerzego³⁶, inżyniera mechanika, a także córkę Zuzannę, później noszącą po mężu nazwisko Chuwen. Jak zdołałem ustalić, jeszcze w połowie lat pięćdziesiątych Jerzy Progulski mieszkał w Warszawie przy ul. Białostockiej 20 m. 49³⁷. Zygmunt Albert, z którym Julia Progulska kontaktowała się wówczas listownie w sprawie aresztowania i śmierci męża we Lwowie w 1941 r., w życiorysie uczonego zamieszczonym w *Polskim Słowniku Biograficznym* w połowie lat osiemdziesiątych XX w. napisał, iż „rodzeństwo przebywa w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej”³⁸. Profesorowa J. Progulska mieszkała po wojnie koło Warszawy w Józefowie, w willi Żabusia przy ul. Wiosennej³⁹.

We Lwowie rodzina państwa Progulskich zajmowała obszerne mieszkanie w domu przy ul. Asnyka 1, na II piętrze budynku. Pod ten adres w czwartek 3 lipca 1941 r. wtargnęła o północy grupa młodych Niemców w „eleganckich mundurach”. Jeden z intruzów zapytał po polsku: „Czy jest profesor Progulski?”. Kiedy otrzymał odpowiedź potwierdzającą, oświadczył: „Pójdzie z nami”. Na pytanie Julii Progulskiej o oficjalny nakaz aresztowania Niemcy wykrętnie odpowiedzieli: „Unsere Uniform muss Ihnen genügen” (Nasz mundur musi Pani wystarczyć). Gdy w pokoju pojawił się syn Andrzej, również został aresztowany; drugi syn, Jerzy, był w tym czasie w Warszawie i dzięki tej okoliczności ocalał życie. Roztrzęsionemu profesorowi pomagali ubrać się córka i syn. Niemcy wzbraniali aresztowanym zabrania z sobą cze-
gokolwiek, gdyż ich zatrzymanie tłumaczyli chęcią przesłuchania. Ponieważ S. Progulski chorował na cukrzycę i tracił siły, kiedy odczuwał głód, pozwalano mu wyjątkowo wziąć kilka kromek chleba w postaci kanapek. W chwili

³⁵ List Julii Progulskiej z 15 grudnia 1955 r. do Zygmunta Alberta o aresztowaniu męża prof. S. Progulskiego, [w:] *Każń profesorów lwowskich — lipiec 1941*, oprac. Z. Albert, Wrocław 1989, s. 252.

³⁶ *Ibidem*, s. 253.

³⁷ *Ibidem*, s. 255.

³⁸ Z. Albert, *op. cit.*, s. 481.

³⁹ Relacja Marii Załęskiej ze stycznia 1956 r. o mordzie profesorów lwowskich w lipcu 1941 r., [w:] *Każń profesorów lwowskich...*, s. 257.

opuszczenia mieszkania „Profesor [był — J.S.] w narzucie starej i kapeluszu, Jędrak w kurtce brezentowej i sandałach. Obaj byli w okularach”⁴⁰. Żona i córka obserwowały aresztowanych z balkonu: „[n]a dole stało olbrzymie, kryte, ciężarowe auto, wsiedli i odjechali w ulicę Piłsudskiego”⁴¹. Maria Załęska mieszkająca wraz z synem we Lwowie przy ul. Nabelaka „widziała w piątek 4-go [lipca — J.S.] o świcie z balkonu, czy ganku swego mieszkania, z którego widok był na wzgórze kadeckie, egzekucję kilku osób”⁴². W połowie lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku Maria Załęska napisała: „Tego samego dnia był wzięty i rozstrzelany zapewne w tej grupie: prof. dr Stanisław Progulski z synem Andrzejem — narzeczonym mojej córki”⁴³.

Станислав Михал Прогульский (1874–1941)

Резюме

В статье представлен жизненный путь Станислава Прогульского — врача, педиатра, ученого, одного из расстрелянных немцами на Вулецких холмах летом 1941 г. Автор статьи описывает его профессиональные достижения, личную и семейную жизнь. На основании сообщений были восстановлены события последних часов жизни Станислава Прогульского.

Stanisław Michał Progulski (1874–1941)

Summary

The article reconstructs the life of Stanisław Progulski, a doctor, paediatrician and scholar murdered by Germans in the Massacre of the Wulka Hills in the summer of 1941. The author presents both professional accomplishments of his protagonist and episodes from his private and family life. Drawing on the surviving accounts, he reconstructs the circumstances of Progulski's final hours.

⁴⁰ *List Julii Progulskiej...*, s. 253.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Relacja Marii Załęskiej...*, s. 257.

⁴³ *Ibidem*.